
İCTİMÂİYÂTTA MUHAFAZAKÂRLIĞA NİÇİN MUHTACIZ?*

*Hasan Hikmet***

*Yayıma Haz.: Adem EFE****

İdâd-ı kuvvet, iktisâb-ı ilm u irfan emrinde tervîc eylediği mükellefiyet-i kati'a hasebiyle terakki ve teceddüdün en hakikî ve samimî tarafdarı olan muhafazakârlık; müstakil ictimâiyâtı, esâsâtı ve maâliyâtı ihtiva eden medeniyet-i İslâmiyenin ruhunu daima göz önünde bulundurmakla inkişâfâtımız için en müsâid ve en tabii yolu görmüş oluyor. Bu tarik-i ictimâide rûhî, hissî, ta-

* Bu çeviri yazı Hasan Hikmet'in *Sebilürreşad*, C. 23, Aded. 589, 1340, s. 264-265 sayfaları arasındaki yazısından oluşmaktadır. Burada hemen şu hususu belirtmek gerekir. Biz makaleyi makalenin sadeleştirilerek yayımlanması yerine, anlaşılmasında güçlük çekileceğini tahmin ettiğimiz bazı kelimelerin bugünkü karşılıklarını vermenin daha sağlıklı olacağı kanaatinde olduğumuzu ifade etmek isteriz.

** Hayatı hakkında pek bilgi bulamadığımız Hasan Hikmet, Meşrutiyet döneminin İslamcı yaygın organlarından *Sebilürreşad* dergisinde İctimâiyât sütunu altında çok sayıda toplumsal yazılar kaleme almış yazarlardan birisidir. Yazarın dergideki yazıları çoğunlukla Garpçılık (Batıcılık) ve Garpçılık akımının eleştirisi, İslam ve Garp medeniyetinin karşılaştırılması, asrılık (çağdaşlık), laiklik, kadınların hürriyeti, medeniyet, terakki (ilerleme), muhafazakârlık, ibadetlerin toplumsal faydaları vb. gibi konularda olduğu dikkat çekicidir.

*** Dr., Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Din Sosyolojisi ABD.

biî, medenî ihtiyaclarımızdan maddî, sınâî, iktisadî, hususâta kadar gerek hey'et-i ictimâiyemiz, gerek fertlerimiz için tesâdüf edilebilecek her türlü müşkilâta çare-sâz olmak imkânı mevcuddur. Çünkü bir kitle-i ictimâiyenin mes'ûd olarak tanınması, yüksek bir ma'neviyâta, rasîn bir ahlâkiyâta, metîn bir tesânüde merbût vesâit-i refah ve serveti, vesâit-i müdâfa-yı ümmeti câmi' ve kâfil bir medeniyeti, bir mevcudiyeti hâiz olmasına vâ-bestedir. Umrân ve maddiyâtı kuvvetli, fakat ma'neviyatı bozuk bir hey'et-i ictimâiye saâdeti, kemâl-i iktitâf etmekten uzaktır. Milletlerin hayatında öyle mühim ve tehlikeli zamanlar olur ki, secâyâ-yı müsbeteleri azm u metânetleri, müşkilâta karşı koyabilecek evsâfı hâiz değilse inkırâz ve perişanı emr-i vâki' halini alır. Ne vesâit-i maddiye, ne de servet ü sâmân bu dönüm noktalarında tarihi kurtarmağa kâfi değildir. Tarihin bir silsile-i tekerrür halinde sahifelerine kayd eylediği bu müteârifenin en son hadisesi mücâhede-i milliyemiz bir kere daha ibret-i alem için beşeriyetin iz'ânına hak etmiş, asırların kin ve husûmetiyle eskiyen imhâ siyasetini yalnız imân kuvveti kökünden sarsmış; sâde millî inkişâfatımız için değil, belki bütün dünyanın selamet ve ümid-i refah namına güzel bir eser, velûd bir numûne teşkil eylemiştir. Binaenaleyh, hakâyik-i eşya ve hâdisâtın tecelliyâtı karşısında muhafazakârlık meslek-i ictimâisi iman ve ahlâka istinâd eden rûhuyla bünye-i milliyeye için en lüzumlu ve kıymetli bir mesneddir.

Büyük mücâhedeleri ta'kib eden bu sulh senelerinde cumhuriyetimizin evâil-i İslâmiyedeki cumhuriyetlerin sâfiyet ve kuvve-i ma'neviyesiyle şa'şaa-pâş âfâk-ı İslâm olmasını, âilelerimizin metîn seciyeye, rasîn bir ahlâka, hey'et-i ictimâiyemizin sarsılmaz tesânüde, inkişâfât-ı tammeye nâiliyetini, ferdlerimizin tekâmül ve teâlisini, hulasa milletin refah ve saâdeti, terbiye-i kemâli idrâk eylemesini, en nurlu irfânın yanında, en yüksek bir terakkiyi ihtiva etmesini her meslekden ziyade muhafazakârlık arzu eder. Çünkü "hubbü'l-vatan mine'l-iman" emriyle memleketine samimiyetle merbût olan muhafazakâr fikirliler kaviyy-üş-şekîme bir İslam cumhuriyetinin en sadık ve mut'î efrâdıdır. Ulu'l-emre itaat mefkûresi rûhlara hâkim olduğundan hükümeti en çok seven yine muhafazakârlardır. Bu bedâhetler muvâcehesinde erbâb-ı insâf ve ukûlün muhafazakârlığı şâyân-ı hürmet görmeleri tabii bir neticedir. Burada izahı lâzım gelen bir mes'ele daha vardır ki o da her fikrin, her mesleğin, milletin, vatanın terakki ve inkişâfını istihdâf etmesi zarûretinin kabûlüdür.

Mademki her fikrin tahlil ve münâkaşası sûretiyle muhtac olduğumuz inkişâf-ı ictimâinin teessüs ve tekemmülüne hizmet edebileceğiz. Şu halde hürriyet-i efkâr mefkûresinin şumûlü dâhilinde mütekâbil hürmetlerle ictimâî fikirler izah edilmelidir. Teceddüd-perverlerimiz muhtelif gazeteler, mecmûa-

lar ve risâlelerle mütâlâa'larını, inkişâf ve teceddüd-i millîye aid mülâhazalarını neşreliyorlar. İstifâdenin tam olması için her mefkûrenin mukâbil fikirlerle karşılaşması lâzımdır. Bundan dolayı hey'et-i ictimâimizin ne gibi esbâb ilcâsıyla ictimâiyâtını muhafaza etmeye mecbur olduğu hakkında bazı mütâlâatta bulunmak istiyoruz.

Medeniyet-i İslâmiye tarihine atf-ı nazar eyledikçe vakit vakit gözleri kamaşdıran, nur ve irfan serpen bir tekemmülâtın şahidi oluyoruz. Bir zamanlar İslâmiyet hars-i cihanın cesîm sahalarını, nüfûz-ı hâkimiyeti birçok kışver ve bilâdı istila etmişti. İslâmiyetin en kuvvetli olduğu bu devirler, esâsât-ı İslâmiyeye şiddetle riâyet eylediği, ictimâiyânın en kuvvetli, ahlâkın en yüksek, adaletin en parlak olarak tecelli etmiş olduğu bir zamana tesadûf ediyor. Yüzlerce, binlerce gayr-ı Müslim memâlik, şehirler ve ahali medeniyet-i İslâmiyeden müstefid olmak için kendi arzularıyla manzûmemize iltihâkı cana minnet bilmişlerdi. Nice kal'alar sulh u salâh ve emniyet va'd eden esâsâtımız önünde arz-ı bey'at eylemişti. Hatta İstanbul'un fethini müteâkib yer yer galeyâna gelen ehl-i sâlibin intikam teşebbüsâtından haber-dâr olan mahalli Rum süknâsı Avrupa'ya muhızrlar göndererek İslâm adaletini Bizans'ın milli hâkimiyetine tervîc eylediklerini, eğer kendilerinin istihlâsı fikrinde sebât edecek olurlarsa Türklerle beraber bu tecâvüzü def'e mecbur olacaklarını i'lân etmişlerdi.

Halbuki yine tarihin şehâdetiyle anlıyoruz ki, ne vakit İslâm milletleri hayatında mağlubiyetler, idare-yi keşmekeşler, ihtilâller, sefâletler ve perişanlık baş göstermişse mutlaka ahlâkın sükût ettiği, ihtirâsâtın hâkim olduğu, adaletin unutulduğu, yani esâsât-ı İslâmiyenin inhirâf eylediği asırlara âiddir. Mîlel-i İslâmiye rûh-ı aslîsinden uzaklaştıkça tedenni ve inhilâle uğramışdır.

Müslümân bir millet olmaklığımız itibariyle elbette bu netâyici unutamayız. Maziye, asırlara kadar uzayan bu tecârib-i tarihiye edvâr-ı müstakbelemizde de ictimâiyemizin muhafazasını istilzâm eylemektedir.

Millî ictimâiyemiz, İslâmiyetin his ve rûh ve muhitimiz üzerinde icrâ eylediği müsbet te'sirâtle mahmûldür. O kadar ki, garbı bütün netâic ve şumûlüyle beraber kabul ve taklid etmek isteyenlerimiz bile hars-ı millinin nüfûzundan kendilerini kurtaramamışlardır. İslâmiyet esâsiyâtıyla asırlarca perveriş-yâb olan âdât ve teâmülâtımız ruhen mukafazakârânedir. Bünye-i millîye bu rûh ile imtizâc etmiş, ferdin her şahsın, her âilenin tecelliyât-ı hayatiyesinde bâriz bir suretde nümâyân olan nâ-kâbil izâle-i muhafazakârlığı vücûda getirmişdir.

Yabancı bir medeniyetin, yabancı bir rûhun ictimâiyemize hulûlü gelebilecek tehlikelerin en büyüğü ve en bi-amânıdır. Garbın ilm u irfanı yerine

lev'siyyâtı, fevzâ-yı ictimâisinin taklidi suretiyle giriftâr olduğumuz sükût-ı ahlâki, adem-i tesânüd, revâbıt-ı âilenin gevşemesi gibi mühlik seyyielerin gittikçe tevessüü' ne kadar haklı olduğumuza kâfi bir delil teşkil eder. Ne tamamıyla şarka ve garba âid olan mahlût, melez bir ictimâiyâtla şu asırda kuvvetli bir millet halinde yaşamanın imkânı yoktur. Esasen başka milletle âid harslerin kabûlü milliyet nazariyesiyle tevafuk ve imtizâc etmez. Şu asırda hey'et-i ictimâiye kendi ruh-u esâsâtı dâhilinde tekâmüle mecburdur.

Bir de müstakil mevcûdiyete, büyük bir medeniyete, şerefli bir tarihe mâlikiyetimizi inkâr etmeden ictimâiyâtımızı tebdil edemeyiz. Aksi hâlin tasavvuru yalnız Allah'ına ve hakkına güvenerek bütün bir cihan küfr ve ilhâdın husûmet ve gayzıyla çarpışan fedakâr milletimizin, medeniyetimizin mevcûdiyetini inkâr etmek demektir. Şu halde zarûret-i ictimâiye de muhafazakârlığı icbâr ettiriyor.

Bundan başka milletimizin asırlardan beri hukuk-ı İslâmiyeyi müdâfaa için çarpışması, esâsât-ı İslâmiyeye sarılarak medeniyet-i İslâmiyeyi temsil etmesi hasebiyle âlem-i İslâm, hey'et-i ictimâiyemizi her hususda kendisine piş-vâ addetmiş ve etmekte bulmuşdur. Alem-dâr-ı İslâmiyet mevkiinde bulunan milletimiz üç yüz milyonluk bir dindaş âlemin hrz-ı cânıdır. Cumhuriyetimiz, Müslümân vicdanlarının pek büyük tekâmüller, ümidler beslediği, kuvvetlenmesini, terakkisini şedîden arzu ve iltizâm eylediği bir hükümet-i İslâmiyedir. Hem din, hem his, hem ruh, hem gaye bir medeniyet-i muhteremenin bu teveccühâtı elbette çok değerli ve kıymetdârdır. Bu şerefin idâmesi, şerefin inkişâfı ve teceddüdâtının temini, İslam âleminin saâdeti için ictimâiyâtımızın muhafazası bir emr-i zarûfidir.

Ba'zı esbâb-ı idariye daha vardır ki hey'et-i ictimâiyemizin esâsâtına, ruhuna muvâfık, hassâsiyetine muharrik bir tarzı terakki ve tececcüd-i kemâl-i suhûlet ve muvaffakiyetle ve halkın muâvenetiyle seri'an husûl-pezîr olabilir. Binaen-aleyh ekseriyet-i azîmesini ictimâiyâtımızın muhafazasına tarafdâr olan bir milletin inkişâfât-ı müstakbesi namına da muhafazakârlık meslek-i ictimâisinin ta'kibi büyük bir basiret teşkil eder.

Çok mühim gördüğüm bütün bu esâsât-ki daha yüzlerce edile gösterilebilir-dolayısıyla ictimâiyâtımızın muhafazasına muhtac olduğumuz muhakkaktır. İşte ictimâî muhafazakârların kanâat-ı ictimâiyeleri bu noktalarda temerküz ediyor. Hulâsa, ilm u irfanı nerede bulursak almak, fakat ancak rûhumuz, esâsâtımız dâhilinde inkişâfât, terakkiyât ve teceddüdâtı iktitâf etmek, dünyada en medenî, en kuvvetli bir hey'et vücûda getirmek zarûretinde tereddüd ve şübhe yoktur. ▽

Ek:

- î'd'ad-ı kuvvet: kuvvet hazırlamak.
tervic: kıymet ve itibarını artırma.
terakki: ilerleme.
tecüddüd: yenilenme.
maâliyât: yüksek fikirler.
çare-sâz: çare bulan.
rasîn: sağlam.
tesânüd: dayanışma.
vâ-beste: bağlı.
iktitâf: devşirme, toplama.
sâmân: zenginlik.
velüd: doğurgan, verimli.
şâ'saa-pâş: parıltı saçan.
hubbü'l-vatan mine'l-iman: "vatan sevgisi imandandır." Hadis.
kaviyy-üş-şekîme: çok dayanıklı.
bedâhet: herhangi bir konuna dair birdenbire söz söyleme.
ilcâ: mecbur etme, zorlama.
cesîm: büyük.
kişver: iklim, memleket, ülke.
tedenni: alçalma.
inhilâl: dağılma, çözülme.
perveriş-yâb yetiştirilen, terbiye edilen.
nümâyân: meydanda, görünen.
muavenet: yardım.
nâ-kâbil: olmayacak.
bi-aman: amansız.
lev'siyyât: kirli, pis şeyler.
fevzâ-yı ictimâi: toplumsal kargaşa.
adem-i tesânüd: dayanışmasızlık.

revâbıt-ı âile: aile bağları.

tecârib: tecrübeler.

tevessü: genişleme.

mahlût: karışmış, karışık.

hars: ekin, kültür.

piş-vâ :reis, başkan.

hırz-ı cân: canı gibi saklama.

iltizâm: gerektirme.

hızlı bir şekilde.

husûl-pezîr: hâsil olmuş.